06/01/2019

Η Ευαγγελική περικοπή των Θεοφανείων

/ Επικαιρότητα

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ᾽ αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· Ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ, ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ᾽ αὐτόν· Καὶ ἰδοὺ, φωνὴ ἐκ τῶν Οὐρανῶν, λέγουσα· Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. (Ματθ. 3, 13 – 17).

Νεοελληνική Απόδοση

Εκείνο τον καιρό, έρχεται ο Ιησούς από τη Γαλιλαία στον Ιορδάνη, προς τον Ιωάννη για να βαφτιστεί απ’ αυτόν. Ο Ιωάννης όμως τον εμπόδιζε λέγοντάς του «Εγώ έχω ανάγκη να βαφτιστώ από σένα κι έρχεσαι εσύ σ’ εμένα;» Ο Ιησούς όμως του αποκρίθηκε «Ας τ’ αφήσουμε τώρα αυτά, γιατί πρέπει να εκπληρώσουμε κι οι δυο

μας ό,τι προβλέπει το σχέδιο του Θεού». Τότε ο Ιωάννης τον άφησε να βαφτιστεί. Βαφτίστηκε λοιπόν ο Ιησούς κι αμέσως βγήκε από το νερό. Κι αμέσως άνοιξαν γι' αυτόν οι ουρανοί και είδε το Πνεύμα του Θεού σαν περιστέρι να κατεβαίνει και να έρχεται πάνω του. Ακούστηκε τότε μια φωνή από τα ουράνια που έλεγε: «Αυτός είναι ο αγαπημένος μου Υιός, αυτός είναι ο εκλεκτός μου»

Σχολιασμός

Με την σημερινή μεγάλη Δεσποτική εορτή της Χριστιανοσύνης, τα Άγια Θεοφάνεια, ολοκληρώνεται ο εορτολογικός κύκλος του Αγίου Δωδεκαημέρου.

Είναι γνωστό ότι στην πρώτη Εκκλησία την ίδια μέρα, 6 Ιανουαρίου, γιόρταζαν μαζί την εορτή των Χριστουγέννων και των Θεοφανείων. Οι γιορτές αυτές χωρίστηκαν κατά τον 4ο αιώνα, οπότε τα Χριστούγεννα μεταφέρθηκαν στις 25 Δεκεμβρίου, την ημέρα που οι Εθνικοί γιόρταζαν τον Θεό Ήλιο και οι χριστιανοί τον νοητό Ήλιο της δικαιοσύνης. Η ημέρα των Θεοφανείων λέγεται όμως και ημέρα των φώτων όπως την χαρακτηρίζει ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος (Αγ. Γρηγορίου του Θεολόγου, Λόγος ΛΘ΄ «Εις τα Άγια Φώτα»), λόγω του βαπτίσματος, του φωτισμού των κατηχουμένων και λόγω της φωταψίας. Η λέξη Θεοφάνεια προέρχεται από το αποστολικό χωρίο «Θεός εφανερώθη εν σαρκί, εδικαιώθη εν Πνεύματι, ώφθη αγγέλοις, εκηρύχθη εν έθνεσι, επιστεύθη εν κόσμω, ανελήφθη εν δόξη» (Α Τιμ. γ΄ 16) και έχει περισσότερο σχέση με την Γέννηση του Χριστού. Η λέξη Επιφάνεια προέρχεται από το αποστολικό χωρίο «επεφάνη η Χάρις του Θεού η σωτήριος πάσιν ανθρώποις…» (Τιτ. β΄ 11) και αναφέρεται περισσότερο στην Βάπτιση του Χριστού, γιατί τότε οι άνθρωποι γνώρισαν την χάρη της θεότητας. Με την εμφάνιση της Αγίας Τριάδος και την ομολογία του Τιμίου Προδρόμου έχουμε την επίσημη ομολογία ότι ο Υιός και Λόγος του Θεού είναι ο «είς της Τριάδος», ο οποίος ενανθρώπησε για την σωτηρία του ανθρωπίνου γένους από την αμαρτία τον διάβολο και τον θάνατο.

Αφού λοιπόν ο Υιός και Λόγος του Θεού ενδύθηκε τον παλαιό Αδάμ, δηλαδή έγινε άνθρωπος, και αφού εκτέλεσε όλα τα επιβαλλόμενα από τον ιουδαϊκό Νόμο, πήγε στον Ιωάννη, για να βαπτισθεί. Όχι γιατί ο ίδιος το είχε ανάγκη, αλλά για να ξεπλύνει την ανθρώπινη φύση από την ντροπή της αμαρτίας του Αδάμ και να ενδύσει τη γυμνότητά της με την πρώτη στολή που αστραποβολά τη θεϊκή λάμψη. Ο Ιωάννης κήρυττε το βάπτισμα της μετάνοιας και έτρεχε προς αυτόν ολόκληρη η Ιουδαία. Ο Κύριος κηρύττει το βάπτισμα της υιοθεσίας και ποιος από αυτούς που έχουν ελπίσει σε Αυτόν δεν θα υπακούσει; Το βάπτισμα εκείνο (του Ιωάννου) ήταν η εισαγωγή, το βάπτισμα αυτό (του Κυρίου) είναι το τελειωτικό. Εκείνο ήταν η αποχώρηση από την αμαρτία, αυτό είναι η οικείωση με τον Θεό.

Σύμφωνα με τον Ευαγγελιστή Ματθαίο από τον οποίο διαβάζεται η ευαγγελική περικοπή, ο Ιησούς Χριστός έρχεται από τη Γαλιλαία στον Ιορδάνη ποταμό με μοναδικό σκοπό την συνάντηση του με τον Ιωάννη ώστε «βαπτισθήναι υπ’ αυτού».

Με την ενέργειά του αυτή ο Χριστός θέλει να φανερώσει εκτός των άλλων και ότι με δική του προσωπική θέληση και απόφαση έρχεται και υποτάσσεται στο θέλημα του Πατρός και ταπεινά μετέχει στα ανθρώπινα. Αν και κατά τη διαβεβαίωση του Βαπτιστή, ο Ιησούς δεν είχε «χρείαν» ούτε για βάπτισμα, ούτε πολύ περισσότερο για άφεση αμαρτιών, αφού ήταν αναμάρτητος, εντούτοις προσέρχεται «του βαπτισθήναι υπ’ αυτού» και του «πληρώσαι πάσαν δικαιοσύνην» (στ. 15).

Η όλη περιγραφή της συνάντησης Ιησού και Ιωάννη δεν αφήνει περιθώρια για τη δημιουργία της εντύπωσης ότι οι δύο άνδρες ήταν εντελώς άγνωστοι μεταξύ τους και ότι δεν θα είχαν προηγηθεί κάποια άλλη ή πολλές άλλες συναντήσεις πριν από αυτή της βάπτισης. Αντίθετα, μάλιστα, με την εμφάνιση του Ιησού μπροστά στον Ιωάννη και στο σημείο ακριβώς εκείνο του ποταμού όπου βάπτιζε τους προσερχόμενους μετανοούντες, βλέπουμε τον Βαπτιστή ν’ αντιδρά έντονα στη θέα του Ερχόμενου και στη διάθεσή του να δεχθεί «βάπτισμα μετανοίας».

Η όλη σκηνή φανερώνει μάλλον δύο πολύ γνώριμους μεταξύ τους άνδρες, που ενώ ο ένας επιμένει στο σκοπό της άφιξής του, ο άλλος αντιδρά, διότι «γνωρίζει» καλά τον προσερχόμενο και λέει: «εγώ χρείαν έχω υπό σου βαπτισθήναι, και συ έρχη προς με;» (στ. 14). Αλλά όπως αποκαλύπτει ο Ιησούς, «ούτως γαρ πρέπον εστίν πληρώσαι πάσαν δικαιοσύνην». (στ. 15)

Έτσι ο Ιωάννης πειθαρχεί και υποτάσσεται στο «πρέπον» της θείας Οικονομίας και «αναγκάζεται» να βαπτίσει τον νέο Ραββί, χωρίς ασφαλώς τη διαδικασία της εξομολόγησης των αμαρτιών, όπως συνέβαινε με όλους τους άλλους. Ο Ιησούς εισέρχεται στα νερά του Ιορδάνη, βαπτίζεται και «ο βαπτισθείς ευθύς ανέβη από του ύδατος», χωρίς καμία άλλη ενέργεια ή πράξη (στ. 16). Αυτό το «ευθύς ανέβη» της περίπτωσης του Ιησού κατά τον ευαγγελιστή Ματθαίο είναι ιδιαίτερα ενδεικτικό και μοναδικό, γιατί όπως ξέρουμε σε όλες τις άλλες περιπτώσεις βαπτίσεων παρουσιαζόταν μεγάλη καθυστέρηση και χρονοτριβή, αφού γινόταν εκτεταμένη αναφορά στη ζωή του βαπτιζομένου και σχετική «δημόσια» εξομολόγηση. Αυτό το «ευθύς ανέβη» υπογραμμίζεται με έμφαση και από την ιδιαίτερα περιληπτική διήγηση του αρχαιότερου των Ευαγγελίων, εκείνου του Μάρκου (Μρκ. α΄ 10). Και τούτο, γιατί η εξομολόγηση των αμαρτιών γινόταν κατά τη διάρκεια της παραμονής του υποψηφίου εντός του ύδατος, είτε αμέσως με την είσοδό του στον Ιορδάνη είτε κατά την «τελετή» της βάπτισης. Για τον Ιησού υπογραμμίζεται από όλη την ευαγγελική παράδοση, ότι με την είσοδό του στα

νερά του ποταμού «ευθύς ανέβη από του ύδατος» (Ματθ. γ΄ 16) ή «ευθύς αναβαίνων εκ του ύδατος…» (Μαρκ. α΄ 10), για να γίνει σαφής διαστολή από όλες τις άλλες βαπτίσεις που έκανε ο Ιωάννης προς «άπαντα τον λαόν» (Λουκ. γ΄ 21).

Βέβαια αυτό δεν σημαίνει πως το βάπτισμα του Ιησού δεν είχε καμιά σχέση με αυτό που αποκαλούμε «άφεσιν των αμαρτιών». Δεν έχουμε πράξη εξομολόγησης, γιατί δεν έχουμε προσωπικές αμαρτίες, αλλά το βάπτισμα του Ιησού έχει μεγάλη σχέση με τη σωτηρία του κόσμου και βαθύτατη σημασία για τις αμαρτίες των ανθρώπων. Ο Ιησούς ήταν αναμάρτητος αλλά έγινε «αμνός του Θεού» που πήρε επάνω του όλες τις αμαρτίες των ανθρώπων (Ιωαν. α΄ 29 • α΄ 36). Έτσι το βάπτισμα του Ιορδάνη «προτυπώνει» και προαναγγέλλει το άλλο «βάπτισμα» του Ιησού, το θυσιαστικό του θανάτου του πάνω στο σταυρό (Μαρκ. ι΄ 38• Λουκ. ιβ΄ 50), όπου κατ’ ουσιαστικό τρόπο πραγματοποιήθηκε όχι μόνο η «άφεσις των αμαρτιών ημών» αλλά και η λύτρωση του κόσμου. Η δημόσια δράση και ζωή του Ιησού, βλέπουμε ότι πλαισιώνεται μεταξύ δύο ειδών βαπτίσματος, του πρώτου «ύδατι» και του δευτέρου «πυρί», δηλαδή μεταξύ ταπείνωσης, θυσίας και μαρτυρίου.

Κατά την Βάπτιση του Κυρίου φάνηκε ο Υιός Θεός, αλλά αποκαλύφθηκε και η Αγία Τριάδα, όπως χαρακτηριστικά ψάλλει και ο υμνωδός στο απολυτίκιο της εορτής: «Εν Ιορδάνη βαπτιζομένου Σου, Κύριε, η της Τριάδος εφανερώθη προσκύνησις». Ο Υιός βαπτιζόταν, του Πατρός η φωνή ακουγόταν και το Άγιο Πνεύμα κατερχόταν «εν είδει περιστεράς». Η μαρτυρία του Θεού Πατέρα για τον Υιό του φανερώνει ότι ο Υιός είναι «απαύγασμα της δόξης του Πατρός», αφού κοινή είναι η ουσία και η ενέργεια του Τριαδικού Θεού. Η εμφάνιση τώρα του Αγίου Πνεύματος «σαν περιστέρι» μας δείχνει ότι το Άγιο Πνεύμα δεν ήταν περιστέρι, αλλά φάνηκε σαν περιστέρι και αυτό λέγεται διότι το Άγιο Πνεύμα δεν είναι κτιστό αλλά άκτιστο όπως και τα άλλα πρόσωπα της Αγίας Τριάδος. Το ότι το Άγιο Πνεύμα μαζί με την φωνή του Πατρός κάθισε πάνω στον Χριστό δείχνει το ομοούσιο των προσώπων της Αγίας Τριάδος, καθώς επίσης φανερώνει ότι ο Μεσσίας δεν ήταν ο άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, αλλά ο Χριστός.

Μόλις ο Χριστός βαπτίσθηκε, αγίασε όλη την φύση των υδάτων και έθαψε μέσα στα ρείθρα του Ιορδάνη, κάθε αμαρτία των ανθρώπων. Έτσι λοιπόν ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός ανακαίνισε και ανέπλασε τον παλαιωθέντα από την αμαρτία άνθρωπο και του χάρισε την ουράνια Βασιλεία. Αυτή η ενότητα ουρανού και γης, φανερώθηκε κατά την Βάπτιση του Χριστού καθώς «ανεώχθησαν οι ουρανοί». Το «καί ιδού ανεώχθησαν αυτώ οι ουρανοί» του ευαγγελιστή Ματθαίου και το «είδε σχιζομένους τους ουρανούς» του ευαγγελιστή Μάρκου δηλώνουν την υπεροχή του άκτιστου έναντι του κτιστού, αλλά και την αποκατάσταση «άνοιγμα» της σχέσης

Θεού και ανθρώπων μετά το “κλείσιμο” από την αμαρτία. Ο κατερχόμενος στον Ιορδάνη Θεάνθρωπος συντρίβει τις κεφαλές των αοράτων δρακόντων και ελευθερώνει το ανθρώπινο γένος από την εξουσία τους. Με τη Βάπτισή Του στον Ιορδάνη, ο Χριστός μας εξάγει από τη σκιά του νόμου και μας εισάγει στην καινή Χάρη.

Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς ερμηνεύοντας την φράση «εν ω ευδόκησα» γράφει πώς το θέλημα του Θεού είναι ένα, αλλά άλλοτε ενεργεί κατ’ ευδοκία, αφού το θέλει ο Θεός και άλλοτε κατά παραχώρηση. Ο Θεός είδε ότι θα γινόταν η πτώση του ανθρώπου, δεν τον έπλασε γι’ αυτήν αλλά τελικά την παραχώρησε, γιατί το θέλησε ο ίδιος ο άνθρωπος. Ο Θεός δεν καταργεί την ελευθερία του ανθρώπου. Έτσι άλλο το κατ’ ευδοκίαν θέλημα του Θεού και άλλο το κατά παραχώρηση. Μ’ αυτό το σκεπτικό η επιβεβαίωση του Πατρός «ούτός εστίν ο υιός μου ο αγαπητός, εν ω ευδόκησα» έδειχνε ότι η ενανθρώπηση ήταν το κατ’ ευδοκία θέλημα του Θεού.

Σήμερα όλες οι εκκλησίες κατακλύστηκαν ασφυκτικά από πιστούς που προσήλθαν για να γεμίσουν την ψυχή τους από ιερά συναισθήματα που αναπτερώνουν την εκκλησιαστική μας ζωή. Όλοι αναζητούμε ένα γνήσιο θεοκεντρικό ανθρωπισμό και όχι από ένα κάλπικο ανθρωποκεντρικό ανθρωπισμό. Αυτό όμως απαιτεί αναβάθμιση στα ιορδάνεια ρείθρα και αγώνα να ζήσουμε «σωφρόνως και δικαίως με τη χάρη του επιφανέντος Χριστού».